

<https://doi.org/10.5817/NR2019-1-11>

Písně – diplomaté bez pasu

KLAPKA, J.: *Písně Československa – Песни Чехословакии*. Praha, 2018. ISBN 9-788087-016176.

Kulturní vztahy, vzájemné obohacování kultur a trvalé prolínání kulturních vlivů se neděje a nikdy se nedělo na objednávku, z pouhého rozmaru vládnoucích nomenklatur. Vždy byl v jádru nenápadný a dlouhodobý proces povětšinou nenásilné percepce a recepce. Buď nějaký kulturní fenomén rezonoval z nejrůznějších důvodů v novém prostředí a ujal se, nebo časem zanikl. A tak třeba u nás máme a známe italskou renesanci, francouzské impresionisty, anglický humor, holandské mistry, ruskou klasiku, americký jazz..., to vše jsou kulturní fenomény s přívlastkem „národní“, které se staly součástí i naší kultury. Klademe-li si otázku, co je pro jiné národy v tomto směru opravdu typicky „českého“, tak je to bezesporu česká hudba a české písně.

Nejde přitom jen o celosvětově známé velikány vážné hudby, jako třeba Antonín Dvořák, jehož *Novosvětská* zazněla při prvním vysílání BBC nebo provázela americké kosmonauty při prvním přistání na měsíci. Nejde ani o Vejvodovu *Škoda lásky*, kdy není zřejmě žádná jiná píseň na planetě, o níž by lidé nejrůznějších zemí byli přesvědčeni, že je to určitě „jejich“ píseň. Jde o to, že česká píseň se šířila do světa již od raného středověku až po dnešek.

Snad žádná oblast kultury tolik neproslavila naše země ve světě jako hudba. Byli to naši muzikanti, učitelé, ale i další exulanti, kteří roznесли české, moravské, slezské a slovenské melodie do všech světových stran. Nápěvy těchto písní můžeme slyšet hrát nebo zpívat v mnoha zemích a v mnohých jazycích, od evropských jazyků včetně ugrofinských, přes gruzínštinu, čínštinu, mongolštinu, až po japonštinu. Třeba známá gruzínská píseň *Suliko* má díky opernímu pěvci, sborníkáři a sběrateli folklóru Josefu Navrátilovi z Dobšic (1840–1912) předlohu ve staré moravské písni. Japonská písnička *Ó makiba wa midori* je vlastně slovenská lidová *Ej, lučka, lučka zelená*, nebo také moravská píseň *Hořela lípa, hořela*, kterou do Japonska zřejmě přivezl z Ameriky pastor a později první biskup Křesťanské církve v Japonsku Juji Nakada (1870–1939).

Na americkém východě i severu šířili písně Moravští bratři. Někteří se dostali až do Grónska, Tibetu, do indického Kašmíru a dokonce i do Jižní Afriky. Působili v Jihoamerických pralesích i na Aljašce. Vytvořili nejstarší americký symfonický orchestr, čímž položili základy k provozování vážné hudby v Americe.

V útlém, avšak typově a obsahově velmi názorném zpěvníku obohaceného notovým záznamem a komentáři to ukazuje a dokazuje autor Jiří Klapka na příkladu třiceti pěti českých písní, jež zdomácněly či jsou známy v ruském kulturním prostředí.

Z hlediska názornosti a průkaznosti šíření kultury formou písňové tvorby jde o správný počin, neboť nejvíce našich písní je přeloženo a žije právě v Rusku. Od písně *Hospodine pomiluj ny!* z 10. století až po *Petěrburg* Jaromíra Nohavici. V Rusku již od dob Petra Velikého působily desetitisíce českých muzikantů: dirigenti operních divadel, vojenští kapelníci, koncertní mistři, hudební skladatelé, sbormistři, pěvci, učitelé hudby. Právě oni měli velký podíl na vzniku ruské vážné hudby a také na rozšíření našich písní, které se dosud zpívají na mnoha místech bývalé Ruské říše.

Klapkův zpěvník dokládá, že české, moravské, slezské a slovenské písně zpívali příslušníci relativně početné a pestré české menšiny žijící v zemích bývalé carské říše a hlavně učitelé, sokolové, českoslovenští legionáři i příslušníci Svobodovy armády a v dobách po druhé světové válce studenti, stážisté a účastníci stovek nejrůznějších „bratrských výměn“ a mezinárodních budovatelských táborů. Dodnes je možné původně české písně slyšet nejen na různých slavistických kongresech a konferencích, ale i přímo v ulicích měst a vesnic Ruska.

Zpěvník písní vyšel jako příspěvek k 100. výročí vzniku Československa. Vydaly ho společně Česko-ruská společnost, Česká asociace rusistů, Slovensko-český klub a Česko-slovenská scéna. Je třeba zdůraznit, že zpěvník vyšel česky, rusky, rusko-česky. Všechny písně jsou opatřeny notovým zápisem a v rámci oslav české a československé státnosti byl zpěvník úspěšně presentován v Praze, Brně, Plzni, Hradci Králové, Českých Budějovicích ale i v Moskvě a Tveri.

Všechny písně obsahují kromě not paralelní kompletní známé znění příslušných písňových textů v češtině a v ruštině. Upřesňující komentáře pak čtenářům přibližují podrobnější osudy či původ některých písní nebo upřesňují hlubší kulturní kontext. Tak např. nejstarší česká dochovaná píseň *Hospodine, pomiluj ny!* (rus. *Господи, помилуй нас!*), jejíž autorství je připisováno Svatému Vojtěchu (Vojtěch Slavníkovec, 957–997), byla pravděpodobně známá již v době christianizace Rusi. U písně *Šli panenky silnicí* (v ruské verzi *Шли девушки*) se dovídáme, že píseň byla v letech 1870–1880 v Rusku tak populární, že jí Anton Pavlovič Čechov (1860–1904) cituje ve třech povídkách (*Который из трех*, *Ярмарка*, *Брожение умов*) a že na její motivy vznikly i další písně a kuplety. Podobně v Rusku „zdomácněl“ slavnostní pochod Sokolů *Lví silou* (rus. *Львы силою*). Rozšířily ho stovky českých učitelů působících na Rusi. Tito učitelé zakládali tělocvičné sokolské spolky a dali podnět k zavedení tělesné výchovy do školních osnov v Rusku. Zhudebněné verše podle povídky Svatopluka Čecha (1846–1908) *Lešetínský kovář* (rus. *В старом саду*) se staly hymnou české emigrace v USA i v Rusku, kde byla populární melodie přebásněna jako romance. A česká písnička *Kočka leze dírou* (rus. *В погреб лезет Жучка*) je v Rusku již více než sto let využívána při výuce hry na hudební nástroje jako pomůcka k zapamatování hudební stupnice. Také současná píseň Jaromíra Nohavicy (* 1953) *Petěrburg* (rus. *Петербург*) byla přeložena ruskými písničkáři nejméně pětkrát.

Výtvarný doprovod zpěvníku tvoří obrázky doc. Michaela Romberga (1918–1982). Jde o československého výtvarníka ruského původu, který ilustroval více jak dvě stě knih a obdržel ocenění Nejkrásnější kniha roku. Romberg byl též vynikajícím divadelním, televizním a filmovým scénografem, kostýmním výtvarníkem, oblíbeným a uznávaným pedagogem pražské AMU a bratislavské VŠMU. Také jeho výročí narození tento písničkový sborník připomíná.

Sborník *Písně Československa – Песни Чехословакии* je nejen zajímavým, neformálním a také v mnohém objevným příspěvkem k mezikulturní komunikaci, ukázkou skutečného a reálného dialogu kultur. Je také velmi vhodným doplňkem k osvěžujícímu poznání nejen pro každého rusistu, ale pro každého člověka, který se zajímá o procesy multikulturního obohacování a hledá jeho kořeny a zákonitosti.

Michail Odarčenko

Bibliografie:

KLAPKA, J. (2018): *Písně Československa – Песни Чехословакии*. Praha.

